

V I Lenin

Stolypin och revolutionen

Dödandet av överbördeln Stolypin sammanföll med den tidpunkt, då en hel rad tecken började tyda på att det första skedet i den ryska kontrarevolutionens historia är slut. Därför ställer händelsen den 1 september, som i och för sig är ganska betydelselös, ånyo på dagordningen den ytterst viktiga frågan om vår kontrarevolutions innehåll och betydelse. I den kör av reaktionärer, som servilt sjunger Stolypins lov eller rotar i historien om intrigmakeriet hos den ärke-reaktionära klick som kommenderar över Ryssland – i den kör av liberaler, som skakar på huvudet över ”det bestialiska och vanvettiga” skottet (till liberalerna hör givetvis också de tidigare socialdemokraterna i *Delo Zjizni*, vilka använt det ovan citerade banala uttrycket), kan man höra enskilda tonfall av en verkligt allvarlig och principiell inställning. Försök göres att betrakta den ryska historiens ”stolypinperiod” som någonting helt.

Stolypin var kontrarevolutionens regeringschef i närmare fem år, från 1906 till 1911. Detta var en verkligt egenartad och på lärorika händelser rik period. Till det yttre kan den betecknas som perioden av förberedelse till och genomförande av statskuppen den 3 juni 1907.¹ Just sommaren 1906, då Stolypin i egenskap av inrikesminister framträdde i första duman, började förberedelserna till denna kupp, vars alla frukter redan nu är synliga på vårt samhällslivs alla områden. Frågan är: På vilka samhällskrafter stödde sig de personer som genomförde denna kupp, eller vilka krafter var det som ledde dem? Vad var det socialekonomiska innehållet i den period, som inleddes den 3 juni? Stolypins personliga ”karriär” erbjuder ett lärorikt material och intressanta illustrationer till denna fråga.

Godsägaren och adelsmarskalken Stolypin blev guvernör 1902, under Plehve, och ”höljde sig med ära” i tsarens och hans ärkereaktionära kamarillas ögon genom sina brutala repressalier mot bönderna och misshandel av dem (i Saratovguvernementet), han organiserade svart-hundraband och pogromer 1905 (pogromen i Balasjov), blev inrikesminister 1906 och ordförande i ministerrådet efter den första riksdumans fördrivande. Detta är i mycket korta drag Stolypins politiska biografi. Och denna biografi över den kontrarevolutionära regeringens chef är på samma gång biografien över den klass, som genomförde vår kontrarevolution och hos vilken Stolypin inte var något annat än ett ombud eller en hantlangare. Denna klass är den ryska börsadelen med den främste adelsmannen och störste godsägaren Nikolaj Romanov i spetsen. Denna klass är de 30.000 feodala jordägare, vilka förfogar över 70 miljoner desiater jord i europeiska Ryssland, d. v. s. lika mycket som äges av 10 miljoner bondehushåll. De latifundier, som denna klass besitter, utgör grundvalen för den feodala utsugning, vilken i olika former och under olika namn (dagsverken, gäldslaveri m. m.) alltjämt råder i Rysslands gamla ryska centralområden. Den ryska bondens ”jordhunger” (för att använda liberalernas och narodnikernas favorituttryck) är ingenting annat än avigsidan av *jordöverflödet* hos denna klass. Agrarfrågan, som var den centrala frågan i vår revolution 1905, gick ut på huruvida godsägarsystemet skall fortbestå – i vilket fall det är *oundvikligt* att de utarmade, blottställda, svältande, förtrampade och förtryckta bönderna ännu i många långa

¹ Statskuppen den 3 (16) juni 1907 var en reaktionär kupp, som kom till uttryck i att regeringen fördrev den andra riksduman och ändrade lagen om val till duman. Den nya vallagen ökade i hög grad godsägarnas samt handels- och industribourgeoisins representation i duman och minskade det redan dessförinnan ringa antalet arbetar- och bonderepresentanter till en bråkdel. Lagen berövade större delen av befolkningen i asiatiska Ryssland rösträtten och reducerade antalet representanter för befolkningen i Polen och Kaukasien till hälften. Den 1 november 1907 sammanträdande tredje duman hade valts på grundval av denna lag och var till sin sammansättning en svarthundrade- och kadetduma.

Statskuppen den 3 juni var inledningen till stolypinreaktionens period, som är känd under benämningen ”3 juni-regimen”.

år kommer att existera som befolkningens huvudmassa eller huruvida befolkningens massa skall, vara i stånd att tillkämpa sig någorlunda mänskliga, fria levnadsförhållanden, mer eller mindre liknande de europeiska – och detta var *orealiserbart* utan att godsägarsystemet och den därmed oupplösligt förbundna godsägarmonarkin förintades på revolutionär väg.

Stolypins politiska biografi är en trogen återspeglning av och ett uttryck för tsarmonarkins existensvillkor. I det läge, vari monarkin befann sig under revolutionen, kunde Stolypin inte handla annorlunda än han gjorde. Monarkin *kunde inte* handla annorlunda, då det fullt bestämt hade framgått, och framgått av erfarenheten, både *före* duman, år 1905, och *under* duman, år 1906, att den väldiga, övervägande massan av befolkningen redan insett att dess intressen är oförenliga med godsägarklassens bevarande och strävar efter att förinta denna klass. Det finns ingenting ytligare och falskare än de kadetiska skriftställarnas försäkringar, att angreppen på monarkin hos oss, var yttringar av revolutionsstämningen bland ”de intellektuella”. Tvärtom var de objektiva förhållandena sådana, att böndernas kamp mot gods- ägarsystemet oundvikligt reste frågan om vår godsägarmonarkis vara eller icke vara. Tsarismen *måste* föra kamp på liv och död, den *måste* söka andra försvarsmedel förutom den fullständigt senila byråkratin och den genom militära nederlag och inre upplösning försvagade armén. Det enda som under sådana förhållanden återstod för tsarmonarkin var att organisera svarhundra-elementen bland befolkningen och igångsätta pogromer. Den högmoraliska indignation, med vilken våra liberaler talar om pogromerna, kan inte undgå att hos varje revolutionär göra intrycket av något ytterst ynkligt och fegt – särskilt då detta högmoraliska fördömande av pogromerna är förbundet med att man anser tanken på förhandlingar och överenskommelser med pogrommakarna fullt tillåtlig. Monarkin kunde inte annat än försvara sig mot revolutionen, och romanovarnas halvasiatiska, feodala, *ryska* monarki kunde inte försvara sig på annat sätt än med de mest smutsiga, avskyvärda, nedriga och grymma medel – den enda för varje socialist och varje demokrat värdiga, den enda förnuftiga metoden att bekämpa pogromerna är inte att uttala ett hög-moraliskt fördömande utan att allsidigt och osjälviskt bistå revolutionen, att organisera revolutionen för att *störta* denna monarki.

Pogrommakaren Stolypin förberedde sig till ministerposten just på det enda sätt, som tsaristiska guvernörer kunde göra detta: genom att tortera bönderna, genom att organisera pogromer och uppvisa förmåga att maskera denna asiatiska ”praxis” med föregivet ”europeiska” fraser och polityr, poser och gester.

Och ledarna för vår liberala bourgeoisie, vilka uttalar sitt högmoraliska fördömande av pogromerna, upptog förhandlingar med pogrommakarna, varvid de tillerkände dessa inte endast existensrätt utan också hegemonin i uppbygget av ett nytt Ryssland och i dess styrelse! Dödandet av Stolypin gav anledning till en hel rad intressanta avslöjanden och erkännanden rörande denna fråga. Vi har exempelvis Wittes och Gutjkovs brev om den förstnämndes förhandlingar med ”offentliga personer” (läs: med den moderat-liberala monarkistiska bourgeoisins ledare) om att bilda en regering efter den 17 oktober 1905. I förhandlingarna med Witte – dessa förhandlingar var synbarligen långvariga, ty Gutjkov skriver om ”de tröttsamma dagarna av utdragna förhandlingar” – deltog Sjipov, Trubetskoj, Urusov och M. Stachovitj, d. v. s. de blivande ledarna för *såväl* kadetpartiet som ”den fredliga förnyelsens parti”² samt oktobristpartiet. Meningsskiljaktigheter uppstod, som det framgår, om Durnovo, vilken ”liberalerna” vägrade att acceptera som inrikesminister, medan Witte krävde detta i ultimativ form. Härvid uppträdde Urusov, ett av kadeternas ljus i första duman, som ”frenetisk förkämpe för Durnovos kandidatur”. Då furst Obolenskij föreslog Stolypin till posten, ”störde en

² Den fredliga förnyelsens parti var en kontrarevolutionär borgar- och godsägarorganisation. Det bildades 1906 genom sammanslutning av vänsteroktobristerna och högerkadeterna. Lenin döpte den fredliga förnyelsens parti till ”den fredliga plundringens parti”.

del förslaget, medan andra sade att de inte kände honom”. ”Jag minns bestämt”, skriver Gutjkov, ”att *ingen gjorde* det negativa inlägg, som greve Witte skriver om.”

Kadetpressen, som önskar framhålla sin ”demokratism” (håll er för skratt!), måhända särskilt i samband med valen från första kurian i Petersburg, där en kadet bekämpade en oktobrist, försöker nu pika Gutjkov för dessa förhandlingar. ”Hur ofta har det inte hänt”, skriver Retj den 28 september, ”att herrar oktobristerna med Gutjkov i spetsen för att behaga överheten framträtt som kolleger till hr Durnovos meningsfränder! Hur ofta har det inte hänt att de, med blicken riktad på överheten, vänt ryggen åt allmänna opinionen!” Ledarartikeln i Russkie Vedomosti av samma datum upprepar i olika tonarter samma förebråelse av kadeterna mot oktobristerna.

Men förlåt, herrar kadeter, vad har ni för rätt att klandra oktobristerna, då även *era* representanter deltog i samma förhandlingar och rent av försvarade Durnovo? Var det inte så att vid den tiden, i november 1905, inte bara Urusov utan *alla* kadeter intog ställningen som personer ”med blicken riktad på överheten” och ”ryggen vänd åt allmänna opinionen”? De älskandes tvister förnyar kärleken; inte en principiell kamp utan konkurrens mellan i lika grad principlösa partier – det är vad man måste säga på tal om kadeternas nuvarande förebråelser mot oktobristerna i samband med ”förhandlingarna” i slutet av 1905. Ett gruff av detta slag tjänar endast till att skymma undan det verkligt viktiga, historiskt obestridliga faktum, att *alla* schatteringar av den liberala bourgeoisin, från oktobristerna ända till kadeterna, haft ”*blicken riktad på överheten*” och vänt ”ryggen” åt *demokratin* ända sedan vår revolution antog en verkligt folklig karaktär, d. v. s. blev demokratisk med hänsyn till de krafter som aktivt deltog i den. Stolypinperioden i den ryska kontrarevolutionen kännetecknas just av att den liberala bourgeoisin vände sig bort från demokratin och att Stolypin därför *kunde vända sig* än till den ena och än till den andra representanten för denna bourgeoisin samt anhålla om bistånd, om sympati, om råd. Hade saken inte varit sådant, så skulle Stolypin inte ha kunnat förverkliga hegemonin för Förenade adelns råd över den kontrarevolutionärt sinnade bourgeoisin med bistånd, sympati och aktivt eller passivt stöd från denna bourgeoisin.

Denna sida av saken förtjänar särskilt beaktande, ty det är just denna sida som förbises – eller avsiktligt ignoreras – av vår liberala press och av sådana organ för den liberala arbetarpolitiken som Delo Zjizni. Stolypin var inte endast talesman för de feodala godsägarnas diktatur; att inskränka sig till en sådan karakteristik innebär att inte begripa ett dugg av ”stolypinperiodens” egenart och betydelse. Stolypin var minister under en epok, då kontrarevolutionära stämningar var förhärskande inom *hela* den liberala bourgeoisin, inklusive även kadeterna, då feodaltherrarna *kunde* stödja sig och stödde sig på dessa stämningar, då de *kunde* vända sig och vände sig till denna bourgeoisins ledare med (äktenskaps-) ”anbud”, då de *kunde* betrakta även de mest ”vänstersinnade” av dessa ledare som ”hans majestäts opposition”, då de *kunde* hänvisa och hänvisade till att liberalismens ideologiska ledare vänt sig till deras sida, till reaktionens sida, till den sida från vilken man bekämpade demokratin och smutskastade den. Stolypin var minister under en epok då de feodala godsägarna sedan de uppgett alla romantiska illusioner om och förhoppningar på böndens ”patriarkaliska natur” av alla krafter och i det mest forcerade tempo började bedriva en *borgerlig* politik ifråga om böndernas agrarförhållanden och *sökte* sig bundsförvanter bland de nya, borgerliga elementen i Ryssland överhuvud taget och särskilt på den ryska landsbygden. Stolypin försökte gjuta nytt vin i gamla läglar, stöpa om det gamla självhärskardömet till en borgerlig monarki, och stolypinpolitikens fiasko är detsamma som tsarismens fiasko på denna sista, för tsarismen *sista tänkbara väg*. Alexander III:s godsägarmonarki försökte stödja sig på den ”patriarkaliska” landsbygden och ”den patriarkaliska naturen” överhuvudtaget i det ryska livet; revolutionen slog definitivt sönder *denna* politik. Nikolaj II:s godsägarmonarki försökte efter revolutionen stödja sig på den kontrarevolutionära stämningen inom bourgeoisin och på en borgerlig agrarpolitik, bedriven av samma godsägare; fiaskot för dessa försök, vilket nu står utom allt tvivel

även för kadeterna, även för oktobristerna, innebär detsamma som fiasko för tsarismens *sista möjliga* politik.

De feodala godsägarnas diktatur var under Stolypin inte riktad mot hela folket, inklusive hela ”tredje ståndet”, hela bourgeoisin. Nej, denna diktatur befann sig under gynnsammare förhållanden, då oktobristbourgeoisin tjänade den med liv och själ; då godsägarna och bourgeoisin hade ett valt organ, i vilket deras block innehade garanterad majoritet, och möjlighet hade skapats för förhandlingar och avtal med kronan; då herrar Struve och andra Vechi-män med hysterisk frenesi smutskastade revolutionen och skapade en ideologi, som glädde hjärtat hos biskop Antonius av Volynien; då hr Miljukov proklamerade den kadetiska oppositionen som ”hans majestäts opposition” (hans majestät, den siste feodalherren).³ Och likväl; trots dessa för herrar: Romanov gynnsamma förutsättningar, trots dessa de mest gynnsamma förutsättningar vilka man ens kan tänka sig med hänsyn till styrkeförhållandet inom samhället i det kapitalistiska Ryssland på 1900-talet – trots allt detta gjorde Stolypins politik fiasko; Stolypin dödades vid en tidpunkt då det tsaristiska självhärskardömet nye dödgrävare – rättare sagt, en dödgrävare som samlar nya krafter – knacker på dörren.

Stolypins relationer till bourgeoisins ledare och omvänt karakteriseras särskilt markant av den första dumans epok. ”Tiden från maj till juli 1906”, skriver Retj, ”var avgörande i Stolypins karriär.” Vari låg tyngdpunkten under denna period?

”Tyngdpunkten under denna tid”, förklarar kadetpartiets officiella organ, ”låg naturligtvis inte i duma-talen.”

Ett verkligt värdefullt medgivande, inte sant? Hur många lansar det bröts under denna tid i kampen med kadeterna kring frågan, huruvida ”dumatalen” kunde betraktas som ”tyngdpunkten” under denna period! Hur många vredgade tillmälen, hur många snorkiga doktrinära förmaningar kadetpressen då riktade till socialdemokraterna, som våren och sommaren 1906 hävdade att tyngdpunkten under denna tid inte låg i dumatalen! Hur många förebråelser Retj och Duma då utslungade mot hela det ryska ”samhället” för att det drömde om ett ”konvent” och inte visade tillräcklig entusiasm över kadeternas segrar på den första dumans ”parlamentariska” arena! Sedan dess har fem år gått; det gäller att ge ett allmänt omdöme om den första dumans period, och kadeterna proklamerar med en nonchalans som om de bytte handskar: ”Tyngdpunkten under denna tid låg naturligtvis inte i dumatalen.”

Naturligtvis inte, mina herrar! Var låg då tyngdpunkten?

”... Bakom kulisserna”, läser vi i Retj, ”pågick en häftig kamp mellan representanterna för två strömningar. Den ena förordade att man skulle söka överenskommelse med folkrepresentationen utan att ens rygga tillbaka för att bilda en 'kadetregering'. Den andra krävde ett bryskt steg, upplösning av riksduman och ändring av vallagen. Detta program förfäktade Förenade adelns råd, som hade stöd från högst inflytelserika kretsar ...” ”Stolypin vacklade en tid. Det föreligger uppgifter om att han två gånger genom Kryzjanovskij föreslog Muromtsev att dryfta möjligheten av att bilda en kadetregering med Stolypin som inrikesminister. Men samtidigt stod Stolypin utan tvivel i kontakt med Förenade adelns råd.”

Så skrivs historien av liberalernas bildade, lärda och belästa herrar ledare! Det visar sig, att ”tyngdpunkten” *inte* låg i talen *utan* i kampen mellan två strömningar inom den ärkereaktionära tsarkamarillan! Omedelbar ”anstorm” utan dröjsmål var den politik som bedrevs av Förenade adelns råd, d. v. s. inte av enskilda personer, inte av Nikolaj Romanov, inte av ”en

³ Lenin syftar på ett tal av P. N. Miljukov, hållet i juni 1909 på en lunch hos Londons lord mayor, då en delegation från tredje riksduman och riksrådet var på besök i England. Miljukov gav uttryck åt kadeternas trohet mot det tsaristiska självhärskardömet och underströk, att så länge det existerar en дума i Ryssland ”kommer den ryska oppositionen att förbli hans majestäts opposition och inte en opposition mot hans majestät”.

strömning” inom ”sfärerna”, utan av *en bestämd klass*. Kadeterna ser klart och nyktert sina rivaler *till höger*. Men det som fanns till vänster om kadeterna har försvunnit ur deras synfält. Historien gjordes av ”sfärerna”, Förenade adelns råd och kadeterna – menige man var *givetvis* inte med om att göra historia! Mot en bestämd klass (adeln) stod ”folkfrihetens” *över* klasserna stående parti, medan sfärerna (d. v. s. lille-far tsaren) tvekade.

Nåväl, kan man föreställa sig en mer egoistisk klassblindhet, en värre förvrängning av historien och glömska av historievetenskapens elementära sanningar, en bedrövligare förvirring och hopblandning av klass, parti och individer?

Ingen är så blind som den, som *inte vill* se demokratin och dess krafter.

Tyngdpunkten under den första duman period låg *naturligtvis* inte i dumatalen. Den låg i kampen mellan klasserna utanför duman, i de feodala godsägarnas och deras monarkis kamp mot folkmassorna, arbetarna och bönderna. Massornas revolutionära rörelse började just vid denna tid ånyo stegras: våren och sommaren 1906 markerades av en hotande ökning av strejker i allmänhet, politiska strejker, bondeoroligheter och myterier i armén. *Detta*, herrar kadethistoriker, var *orsaken* till att ”sfärerna” tvekade: kampen mellan strömningarna inom tsarklicken rörde sig om huruvida man med hänsyn till revolutionens dåvarande styrka *genast* skulle kunna företa en statskupp, eller om man alltså borde se *tiden* an och fortsätta med att dra bourgeoisin vid näsan.

Den första duman övertygade tillfullo godsägarna (Romanov, Stolypin & Co.) om att det inte kunde finnas någon fred mellan dem samt bondemassan och arbetarna. Och denna deras övertygelse stämde överens med den objektiva verkligheten. Det återstod för dem att lösa en andrarangsfråga: när och hur vallagen borde ändras, *genast* eller steg för steg. Bourgeoisin tvekade, men hela dess hållning – t. o. m. kadetbourgeoisins – visade att den fruktade revolutionen hundra gånger mer än reaktionen. Därför nedlät sig godsägarna till att inbjuda bourgeoisins ledare (Muromtsev, Heyden, Gutjkov & Co.) till konferenser för att överväga, om man inte *gemensamt* kunde bilda regering. Och *hela* bourgeoisin, inklusive kadeterna, rådslog med tsaren, med pogrommakarna, med ledarna för de svarta hundradena om medlen för att bekämpa revolutionen – men ända sedan slutet av 1905 har bourgeoisin aldrig uppdragit åt ett enda av sina partier att rådslå med revolutionens ledare om *hur* självhärskardömet och monarkin skall störtas.

Detta är den grundläggande lärdom, som bör dras av ”stolypin”-perioden i den ryska historien, Tsarismen rådgjorde med bourgeoisin, då revolutionen ännu tycktes vara en makt – och kastade efterhand, med en spark av soldatstöveln ut *alla* bourgeoisins ledare, först Muromtsev och Miljukov, sedan Heyden och Lvov och slutligen Gutjkov, när revolutionen upphörde att öva tryck ned ifrån. Skillnaden mellan miljukovar, lvovar och gutjkovar är absolut oväsentlig – bara en fråga om den ordning, i vilken dessa bourgeoisins ledare sträckte fram kinderna för att få ... ”kyssar” av Romanov–Purisquevitj–Stolypin och fick dessa ... ”kyssar”.

Stolypin avträdde från scenen just i det ögonblick, då den ärkereaktionära monarkin hade dragit all nytta den kunde av den kontrarevolutionära stämningen hos; hela den ryska bourgeoisin. Nu står denna bourgeoisin där; – avspisad, förödmjukad, vanärad genom sitt eget avståndstagande från demokratin, från massornas kamp, från revolutionen – förvirrad och rådlös, då den ser symptomen på en ny revolutions framväxande. Stolypin gav det ryska folket en god läxa: antingen under proletariats ledning gå till frihet genom att störta tsarmonarkin – eller under miljukovarnas och gutjkovarnas ideologiska och politiska ledning gå till slaveri hos purisquevitjarna, markovarna och tolmatjovarna.

Sotsial-Demokrat nr 24, 18 (31) oktober 1911.

V. I. Lenin, *Skrifter*, fjärde ryska uppl., b. 17, sid. 217-225.